

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРУ ТА ІРОНІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ
С.МОЕМА "CAKES AND ALE OR THE SKELETON IN THE
CUPBOARD" УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0350-ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та
література (переклад включно), перша -
англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Кривенченко Анастасія Віталіївна

Керівник к.ф.н., доц. Юнацька А. Б.

Рецензент к.ф.н., проф. Клименко О. Л.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри теорії та
практики перекладу з
англійської мови**

«_____» _____ 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
КРИВЕНЧЕНКО АНАСТАСІЇ ВІТАЛІЇВНИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Відтворення гумору та іронії у перекладі роману С. Моема "Cakes and ale or the skeleton in the cupboard" українською та російською мовами».

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Юнацька Анна Борисівна к.ф.н.,
доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «08» квітня 2021 року № 566-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту)

22.11.2021 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)

Особливості функціонування гумору та іронії у художньому тексті, теоретичні засади перекладу засобів гумору та іронії у художньому тексті, відтворення лінгвостилістичних мовних засобів творення гумору та іронії у перекладі роману "Cakes and ale or the skeleton in the cupboard"

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути різні підходи до визначення природи комічного та його реалізації у художньому тексті; розглянути особливості гумору та іронії як видів комічного; визначити лінгвостилістичні засоби творення гумору та іронії у художньому тексті; дослідити способи відтворення гумору та іронії у перекладі; запропонувати варіант перекладу українською мовою

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Юнацька А. Б., к.ф.н., доц.	07.05.2021	07.05.2021
Розділ 1	Юнацька А. Б., к.ф.н., доц.	03.06.2021	03.06.2021
Розділ 2	Юнацька А. Б., к.ф.н., доц.	15.07.2021	15.07.2021
Висновки	Юнацька А. Б., к.ф.н., доц.	27.09.2021	27.09.2021

6. Дата видачі завдання 22.04.2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	квітень 2021	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2021	виконано
3.	Написання вступу	червень 2021	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2021	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2021	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2021	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2021	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2021	виконано
9.	Захист	грудень 2021	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

А. В. Кривенченко

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

А. Б. Юнацька

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В. В. Погонєць

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 50 стор., 51 джерело

Об'єкт дослідження: лінгвостилістичні засоби творення гумору та іронії в романі С. Моема "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard".

Мета роботи: виявити особливості відтворення гумору та іронії у перекладі роману С. Моема "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard" українською та російською мовами.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії гумору (В. Пропп, А. Бергсон, Ю. Борев та ін.), стилістики (І. Гальперін, І. Арнольд та ін.) та перекладознавства (В. Коптілов, В. Комісаров та ін.).

Отримані результати: було розглянуто підходи до визначення природи комічного та способів його реалізації у художньому тексті, особливості гумору та іронії як видів комічного, лінгвостилістичні засоби творення гумору та іронії у художньому тексті, способи відтворення гумору та іронії у перекладі, запропоновано варіант перекладу українською мовою. Визначено, що продуктивними лінгвостилістичними засобами творення гумору та іронії у романі є: антифразис, антитеза, паралелізм, порівняння, використання лексики інших функціональних стилів. Переклад лексичних стилістичних засобів утворення комічного ефекту вимагає особливої уваги до збереження семантичних аспектів одиниць перекладу, коли ж мова йде про синтаксичні прийоми як основні засоби для вираження гумору у художньому тексті, збереження граматичних структур стає головною стратегією при перекладі таких утворень.

Ключові слова: *гумор, іронія, лінгвостилістичні засоби, антифразис, антитеза, паралелізм, порівняння, вставні речення*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМОРУ ТА ІРОНІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ	7
1.1 Теоретичні підходи до визначення та розкриття поняття комічного.....	7
1.2 Особливості функціонування гумору та іронії у художньому тексті.....	11
1.3 Переклад засобів гумору та іронії у художньому тексті.....	20
РОЗДІЛ 2 ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ МОВНИХ ЗАСОБІВ ТВОРЕННЯ ГУМОРУ ТА ІРОНІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ "CAKES AND ALE OR THE SKELETON IN THE CUPBOARD"	25
2.1 Відтворення лексичних стилістичних засобів.....	25
2.2 Відтворення синтаксичних стилістичних засобів.....	34
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51

ВСТУП

Комунікація є невід'ємною частиною людського існування у соціумі. Одним із важливих аспектів спілкування є вираження емоцій у контексті ставлення до певної ситуації, явища реальності тощо. Характерною особливістю психіки людини є здатність вбачати у предметах навколишнього світу позитивні та негативні сторони, зокрема смішне або сумне. Звідси виникає поняття комізму, або протилежне йому – трагізму.

Слово «комічний» походить з давньогрецької мови і означає «смішний». Комічне – це одна з основних естетичних категорій. Ще в античні часи з'являються категорії комічного та трагічного, пов'язані з поглядами на природу мистецтва, характеристику його видів. Так Аристотель розглядав природу комічного та трагічного, протиставляючи смішне трагічному, пов'язував смішне з потворним. [Доватур, Кессиди 1983] Природу комічного та сміху досліджували у своїх працях Пропп В. [Пропп, 1999], Бергсон А. [Бергсон, 1992], Борев Ю. [Борев, 2002].

Гумор та іронія як види комічного знаходять формальне вираження у художньому тексті у вигляді різноманітних стилістичних мовних засобів. Стилїстика англійської мови послуговується широким спектром таких прийомів [Гальперин 1958, Мороховский 1984]. Підпорядкованість мовних засобів завданню створення художнього образу є основною ознакою літературно-художнього стилю. Окрім передачі ідейної та образної складової оригіналу, перекладач також відображає спосіб їх вираження, семантико-стилістичної структуру художнього твору. У цьому процесі важливу роль мають стилїстика та семантика тексту оригіналу. Важливу роль у перекладі творів цього типу відіграє творча складова, здатність перекладача відтворити задум автора і при цьому зберегти образність, художні особливості оригіналу, найбільш вдало втілити їх засобами мови перекладу, відтворити стилїстику та емоційну забарвленість художнього твору.

Творчість видатного англійського письменника Вільяма Сомерсета Моєма характеризується проникливим розумінням людської природи. У роботах “The Summing Up” (1938) та “A Writer’s Notebook” (1949) автор пояснює свою життєву філософію як примирений атеїзм і певний скептицизм щодо міри вродженої доброти та інтелекту людини, чим можна пояснити помірну цинічність його стилю [Encyclopædia Britannica a]. У творах Моєма піднімаються проблеми загальнолюдського і філософського плану, приділяється увага прихованому драматизму характерів і людських відносин [Ионкис 1991].

У романі “Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard” («Торти та ель, або скелет у шафі») мова йде від першої особи. Головний герой, письменник Вільям Ешенден, розповідає історію відомого вікторіанського автора Едуарда Дріффілда. Роман відрізняється насиченістю гумористичних та іронічних відтінків, притаманних мові оповідача, а також різноманітністю відповідних стильових засобів. Розкриваються таємниці життя та творчості літературних діячів.

Актуальність роботи полягає в необхідності виявлення особливостей перекладу лінгвостилістичних засобів творення гумору та іронії на матеріалі класичного англійського тексту, оскільки питання про природу комічного, способи його реалізації у художньому тексті, а також відтворення у перекладі досі залишається дискусійним.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні і систематизації стилістичних мовних засобів творення гумору та іронії в класичному англійському художньому тексті, у комплексному підході до дослідження перекладу комічного, а також у запропонованому варіанті власного перекладу українською мовою.

Об’єктом дослідження є лінгвостилістичні засоби творення гумору та іронії в романі С. Моєма.

Предмет дослідження: засоби та механізми відтворення гумору та іронії у перекладі роману українською та російською мовами.

Мета дослідження: виявити особливості відтворення гумору та іронії у перекладі роману С. Моема "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard" українською та російською мовами.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- 1) розглянути різні підходи до визначення природи комічного та його реалізації у художньому тексті
- 2) розглянути особливості гумору та іронії як видів комічного
- 3) визначити лінгвостилістичні засоби творення гумору та іронії у художньому тексті
- 4) дослідити способи відтворення гумору та іронії у перекладі
- 5) запропонувати альтернативний варіант перекладу українською мовою

Матеріалом дослідження є оригінальний текст роману С. Моема "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard", його переклад російською мовою, виконаний Іорданським О. Д., а також переклад українською мовою, запропонований Кривенченко А.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: метод словникової дефініції, метод контрастивного перекладознавчого аналізу, контекстуальний аналіз, метод суцільної вибірки.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів для вирішення проблем, пов'язаних із реалізацією гумору та іронії у художньому тексті та їх відтворенні у перекладі, а також у можливості використання здобутків дослідження на заняттях з лінгвостилістики та теорії та практики перекладу.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про підходи до визначення природи комічного, актуалізацію прийомів гумору та іронії, розглянуто питання їх класифікації та функціонування у художньому тексті.

Другий розділ містить власний аналіз лінгвостилістичних засобів творення гумору та іронії у романі С. Моема "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard" та їх відтворення у перекладі російською та українською мовами.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи. Загальна кількість сторінок 50, кількість використаних джерел 51.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМОРУ ТА ІРОНІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

1.1 Сутність комічного у художній літературі

Перш за все варто розглянути, що лежить в основі визначення поняття комічного та його видів, зокрема у художній літературі. В широкому сенсі комічне є загальнофілософською категорією. У відношенні до мистецтва комічне постає як категорія естетики. У художній літературі використовується з метою висміювання «алогічних, інертних явищ, догматизованих процесів, вад характеру» [Ковалів 2007, с. 508]. Через комічне зображується певний конфлікт між необхідною формою та змістом, самою сутністю соціально важливої поведінки людини [ФЕС 2002, с. 289].

Отже, комічне як феномен художньої літератури виражається у висміюванні певних явищ, предметів, людських вад. Тобто, особливістю сутності комічного є наявність об'єкта насмішки. Слід звернути увагу на інші важливі принципи суті комічного. Борев Ю. Б., розглядаючи природу комічного, зазначає такі важливі його аспекти як *протиріччя* та *несподіваність* [Борев 2002, с. 88-89]. Комічне виникає як наслідок певної невідповідності, протиставлення. Ще одним компонентом створення комічного ефекту є його неочікуваність, тобто протиріччя між очікуваним та дійсним. Бергсон А. зауважує, що комічне не може існувати окремо від *людського*. Певні предмети, істоти або явища, що викликають сміх, так чи інакше пов'язані з людиною. Це може полягати, наприклад, у зовнішній подібності або тому значенню, яке людина сама їм надає [Бергсон 1992, с. 11-12]. Степанова Н. Ю. зазначає, що в основі протиріччя як сутності

створення комічного ефекту «лежить контраст між очікуваним та реальним», при цьому виникнення додаткового смислу є обов'язковою умовою [Степанова 2009].

З огляду на вищесказане, можна виділити наступні ключові аспекти сутності комічного: конфлікт (між очікуваним та дійсністю), протиріччя, протиставлення (певних явищ або характерних рис об'єктів), невідповідність, антропоцентризм (звернення до людських якостей), несподіваність, імпліцитність. Дані особливості слугують засобом створення комічного ефекту і можуть по-різному проявлятися в залежності від конкретного випадку його реалізації. Тому доцільно говорити про різновиди комічного та звернути увагу на їх характерні якості.

Виділяють такі основні **види комічного** як гумор, іронія, сарказм, гротеск, сатира. Загальним критерієм різниці між цими поняттями виступає ступінь негативного ставлення до висміюваного явища чи предмета дійсності [Просіна 2019, с. 83]. Надалі будемо розглядати гумор та іронію як різновиди комічного, оскільки фундаментальні аспекти сутності даного явища складають вельми широкий спектр, що дозволяє повною мірою розкрити і особливості даних понять.

Гумор як вид комічного відрізняється порівняно більш доброзичливим відношенням до об'єкту зображення, не втрачаючи при цьому своєї функції викриття вад [ВТС СУМ 2005, с. 266]. Те, що критикується таким чином не втрачає своєї привабливості. Ціллю такого виду комічного є ті недоліки, які є продовженням наших достоїнств [Борев 2002, с. 92]. Тобто, такі недосконалості у рисах характеру, поведінці людей не є критичними [Просіна, 2019, с. 83]. Здібність, яка допомагає сприймати і розуміти гумор, називається почуттям гумору.

Борев Ю. Б також визначає дотепність як активну, творчу форму почуття гумору [Борев 2002, с. 91]. Однак, певною мірою у гуморі також присутній елемент злоби, значна частина сміху в комедії спрямована на нещастя, подана таким чином, щоб розважати [Bicknell 2007, p. 458]. Також,

гумор часто стосується серйозних тем, тому доцільно згадати про існування етики гумору [Venatar 2007, p. 41]. Дослідження гумору носить міждисциплінарний характер [Encyclopædia Britannica б].

Аттардо та Раскін розробили загальну теорію вербального гумору, згідно якої жарт можна розглядати з точки зору шести параметрів (knowledge resources): сценарна опозиція, логічний механізм, ситуація, мета, наративна стратегія, мова (мовні засоби, за допомогою яких вербалізуються попередні параметри) [Attardo 2014, p. 176], [Attardo 2017, p. 5].

Крім того, гумор – певною мірою виражає особливості світосприйняття людей певної культури. Тому у різних народів він відрізняється. Існує, наприклад, британський, французький, німецький, американський, російський гумор. Особливість англійського гумору полягає в специфіці національного характеру англійців [Шестаков 2000]. Характерними ознаками англійського гумору є тактовність, стриманість, ввічливість. У англійській літературі гумор характеризується стриманістю, прихованим сенсом. З цим пов'язана складність перекладу комічного, зокрема гумору та іронії, відтворення їх іншими мовами – через відмінність світосприйняття. Тому при перекладі важливо враховувати різницю культурної специфіки різних народів.

Отже, особливістю гумору є найбільш доброзичливе ставлення до об'єкту висміювання щодо інших відомих видів комічного. У контексті нашого дослідження, розглядаючи гумор як вид комічного у художньому тексті, визначимо його як явище у смислових задумах автора, що передбачає реалізацію комічного ефекту гумористичного характеру.

З давньогрецької мови слово «іронія» перекладається як «удавання, глузування, лицемірство». Як художній троп іронія характеризується особливим відношенням автора, насмішливим ставленням до зображуваного, але не відкритим, очевидним, а прихованим. Як окремий стилістичний прийом, іронія може позначати фігури стилістики, що має назву «антифразис» - троп, у якому слово або фраза набуває протилежного

значення у певному контексті. Характерною ознакою іронії є прихований сенс, навмисне осудження або схвалення, що передбачає зовсім інше ставлення. Боров Ю. Б. визначає іронію як «*сміх-айсберг*» з *підводним змістом*». Тобто, це така манера мовлення, коли повідомляється щось одне, а мається на увазі зовсім інше [Боров 2002, с. 92].

Іронія виявляється у тонкій прихованій насмішці. При цьому інтонація іронії як правило удавано серйозна [Ковалів 2007а, с. 436]. Як зауважує Просіна К. М., іронія відображає двозначність видимого та прихованого сенсу, «*насмішка, замаскована приємною для слухача формою*» [Просіна 2019, с. 83]. Гальперін І. Р. відрізняє гумор від іронії, зазначаючи, що гумор, як явище психологічне, має викликати почуття смішного, іронія ж може виражати і різні негативні почуття, однак може також використовуватися у якості прийому гумору [Гальперін 1958, с. 134].

Іронія як вид комічного характеризується наступними особливостями: імпліцитність (мається на увазі щось одне, як правило, негативне, а виражається – протилежне, позитивне); більш негативне ставлення до об'єкту висміювання, порівняно з гумором (проте менш негативне, порівняно з іншими формами комічного такими як сатира, сарказм).

Однак, Походня С. І. зауважує, що іронія як засіб впливу може бути не менш критичною, ніж сатира, хоча і вираженою у менш емоційно-експресивній формі [Походня 1984]. Аналогічно до визначення поняття гумору, у даному дослідженні розглянемо іронію як вид комічного в художньому тексті, а саме як таке, явище у смислових задумах автора, що передбачає реалізацію комічного ефекту іронічного характеру.

Варто передбачити взаємозв'язок іронії і гумору, не можна чітко відокремити одне одного, ізолювати поняття, оскільки вони наділені схожими характеристиками, спільними «аспектами сутності» як види комічного. Орехова М. П. розглядає іронію як компонент комічного, та особливий спосіб сприйняття дійсності [Орехова 2012, с. 171].

Зінченко Н. С. визначає іронію як мовну гру, що базується на чуттєво-розсудливому відстороненні від об'єкта [Зінченко 2016, с. 130].

Слід також зазначити, що комічне реалізується у створенні комічного ефекту. Комічний ефект визначимо як втілення комічного сенсу, вкладеного автором у художньому тексті (оскільки, саме у художньому творі передбачається наявність автора, що здатний розуміти цей сенс і має конкретний намір його втілити). Отже, гумор та іронія як види комічного беруть участь у реалізації комічного ефекту у художньому тексті.

1.2 Особливості функціонування гумору та іронії у художньому тексті.

Література як один із видів мистецтва знаходить своє втілення у літературно-художніх творах. У літературних творах використовується **художній стиль**, для якого характерним є наявність різноманітних мовних засобів. В залежності від жанру літератури, у художньому тексті можуть зустрічатися також елементи інших стилів. Від інших стилів, художній відрізняє естетична функція. Невід'ємною частиною процесу створення літературних художніх творів є використання різноманітних мовних засобів. Вони відіграють ключову роль у написанні текстів художнього стилю, надаючи твору емоційну забарвленість, експресивність. Літературна стилістика зазвичай займається поясненням співвідношення між стилем та літературною чи естетичною функцією [Leech 2007, р. 31]. Естетика описує сприйняття та оцінку того, що є «прекрасним», і найчастіше використовується в критиці творів мистецтва [Wales 2011, р. 9]. Бахтін М. М. розглядає роман як комплексне явище, що поєднує у собі стилістичні особливості різноманітного характеру [Бахтин 1975, с. 75].

Спосіб організації тексту з метою створення ефекту виразності називається стилістичним прийомом, або засобом. Ще з часів античності

засоби виразності поділялися на два основних види: тропи і фігури. У вузькому сенсі до стилістичних фігур не входять тропи. У широкому сенсі до стилістичних фігур входять також тропи і синтаксичні фігури. Єдиної загальноприйнятої класифікації фігур мови немає. Отже, у контексті даного дослідження ми будемо розглядати лінгвостилістичні засоби як такі засоби мови, що використовуються з метою створення виразності у художньому тексті, враховуючи і тропи, і фігури мовлення.

Далі спробуємо відповісти, як саме іронія та гумор співвідносяться зі стилістичними засобами мови. Головна функція стилістичних мовних засобів – втілення виразності у художньому тексті. Мета гумору та іронії полягає у досягненні певного (комічного) ефекту, тобто впливу на читача. Отже, лінгвостилістичні засоби стають ефективним засобом створення гумору та іронії в тексті, оскільки ці засоби володіють необхідними інструментами для втілення у тексті комічного ефекту. Очевидно, що не всі лінгвостилістичні прийоми слугують засобами створення комічного ефекту, але є ті, що справляються з цим завданням більш ефективно.

Савіна Ю. О. у своєму дослідженні зосереджує увагу на лінгвопоетичних засобах створення комічного, оскільки в них зрештою реалізуються «всі когнітивні процеси, які беруть участь у творенні комічного» [Савіна 2019, с. 58]. Степанова Н. Ю. досліджує «лінгвостилістичний аспект контрасту як засобу створення комічного ефекту» та умовно розділяє стилістичні засоби створення контрасту на дві категорії: фігури протилежності і фігури подібності [Степанова 2009].

Пропп зазначає засоби, за допомогою яких комізм знаходить вираження у мові: каламбур, парадокс, іронія, а також використання різних стилістичних прийомів (фізіологізація мовлення, зображення його бідності, красномовство, жаргони тощо) [Пропп 1999, с. 114-130]. Явище каламбурів представляє певну складність у процесі перекладу, вибір вірної стратегії зумовлюється у такому разі в залежності від функціональної особливості конкретної гри слів [Влахов, Флорин 1986, с. 288].

Гальперін І. Р. виділяє метафору, метонімію та іронію як відношення різних видів лексичних значень: предметно-логічного і контекстуального. Метафора – відношення за принципом схожості ознак, метонімія – відношення понять. У випадку іронії відбувається взаємодія лексичних значень на основі протилежності, іншими словами, їх взаємовиключення [Гальперин 1958, с. 125-133]. Гріс зазначає, що у випадку іронії, натяків, метафори значення висловлювання мовця і значення речення розходяться [Grice 1975, p. 59]. Словесна іронія та сприйняття змісту її повідомлення значною мірою залежать від форми висловлювання та взаємодією між мовцем та аудиторією [Wilson, Sperber 1992, p. 76].

Куньч З., розглядаючи найдавніші українські посібники, присвячені класифікації стилістичних засобів, зазначає, що в «Ізборникові» Святослава фактично представлено перше систематичне дослідження видів іронії в стилістиці української мови. Суть даної класифікації полягає у мірі «вияву в стилістичному засобі комічного та переростання його у висміювання». Актуальність такого підходу зберігається і до сьогодні [Куньч 2010].

Петрова О. Г. доцільно зауважує у своїй праці, присвяченій видам іронії у художньому тексті, що іронія є «засобом реалізації суб'єктивно-оцінної модальності» та «художньою формою авторської оцінної позиції» [Петрова 2011, с. 25]. Горностаєва А. вказує на іронію як категорію дискурсу, підкреслюючи, що вдалий іронічний мовленнєвий акт стає можливим лише за умови сприйняття адресатом [Горностаєва 2019, с. 999]. Дві нерозривні ознаки іронії: відверта неправдивість, і негативна оцінка, що розкривається у формі імплікатури [Dunel 2014, p. 635]. Іронія не може існувати у готовому вигляді, а виникає у процесі комунікації [Шилихина 2009, с. 41].

Одним із найбільш продуктивних лінгвостилістичних прийомів створення комічного ефекту є вживання слів не у їх прямому значенні, а у протилежному. Як правило, таке висловлювання носить іронічний характер. Даний стилістичний засіб має також назву **антифразис**, або **антифраза**. Яскравим прикладом антифразису є вживання слова або виразу у зазвичай

схвальній формі, але з метою вираження докору або осудження. В даному випадку мова йде про іронію як троп. Антифразис (у перекладі з грецької мови означає «затемнення») зокрема слугує як спосіб творення евфемізмів та дисфемізмів, а тому очевидно не рідно застосовується у літературі гумористичного характеру [Ковалів 2007а, с. 75-76].

Гальперін І. Р. розглядає іронію у якості стилістичного прийому, відрізняючи таке визначення слова «іронія» від того, що вживається у широкому контексті. У випадку стилістичної іронії у слові відбувається взаємодія «двох типів лексичних значень: предметно-логічного та контекстуального, заснованого на відношенні протилежності» [Гальперін 1958, с. 133]. Іронія у даному випадку розуміється як вживання слова у протилежному значенні та із протилежними конотаціями, шляхом чого оцінний компонент змінюється з позитивного на негативний [Арнольд 1990, с. 128].

Антифразис може виражати як позитивне, так і негативне ставлення до зображуваного об'єкта. У випадку, коли мова йде про схвальне відношення, основною метою такого стилістичного прийому є насмішка, виражена завуальовано, проте із контексту найчастіше стає очевидним справжнє відношення мовця.

Розглянемо наступний приклад. У романі С. Моема герой-оповідач описує свого знайомого письменника:

*The most shining characteristic of Alroy Kear was his **sincerity**.*

Оповідач наголошує на щирості Елроя, підкреслюючи його нібито гранично чесне ставлення до різних подій та власних вчинків. У той самий час, згадка лицемірства як "найважчої і стомлюючої" людської вади створює контраст на тлі подальшого хвалебного опису.

*Though I have finished few of his novels, I have begun a good many, and to my mind his **sincerity** is stamped on every one of their multitudinous pages. This is clearly the chief ground of his stable popularity. Roy has always **sincerely believed** what everyone else believed at the moment. When he wrote novels about the*

aristocracy he sincerely believed that its members were dissipated and immoral, and yet had a certain nobility and an innate aptitude for governing the British Empire; when later he wrote of the middle classes he sincerely believed that they were the backbone of the country.

Однак зрозуміло, що слова вжито в іронічному значенні, тому повтор лексеми *sincerity* та словосполучення *sincerely believed* підсилює стилістичний прийом. Із контексту стає очевидною насмішка над вказаною рисою характеру персонажа. Елрой Кір заробив популярність і любов публіки за рахунок того, що завжди наслідував те, що було модним і загальноприйнятим. У цьому полягає його «щирість» - у її відсутності. Мається на увазі протилежне з того, що описується. Слово набуває додаткового значення за рахунок відтінку суперечливості.

У художній літературі може зустрічатися лексика, що належать до найрізноманітніших функціональних стилів. Використання таких функціонально забарвлених слів можна визначити як окремий стилістичний прийом, оскільки вони виконують певну стилістичну функцію, зокрема, створення образності, надання більшої точності у описах [Арнольд 1990, с. 363-364].

У творі С. Моема зустрічається використання розмовної лексики у непрямій мові. Розглянемо наступний приклад, у якому відбувається надання персонажу описової характеристики:

*I was not going to run the risk of being spoken to by a **chap** who wore knickerbockers like a gamekeeper and I resented the familiarity of his good-humoured expression.*

Йдеться про Едуарда Дріффілда – видатного письменника, який на початку літературної діяльності реаліста отримував багато критики з боку аристократії, оскільки тоді вважалося неприйнятним писати про життя простих людей, що належали до робітничого класу. Отже, у літературному тексті художнього стилю використовується слово розмовної лексики, таких стилістичний контраст слугує засобом утворення гумористичного ефекту

разом із уточнювальною конструкцією з порівнянням *who wore knickerbockers like a gamekeeper*. Мета, з якою використовується слово розмовної лексики у даному контексті, може бути пояснена не лише бажанням автора створити комічний ефект за рахунок змішання стилів. Лексика розмовного стилю відображає манеру мови мешканців містечка, тому даний прийом художньо та ситуативно виправданий. У даному випадку незайвим буде згадати про явище невласне прямої мови, коли в непрямій мові зберігаються лексичні або синтаксичні особливості мовлення персонажів. Цим можна пояснити використання слів розмовної лексики у романі - прийом, яким автор послуговується неодноразово.

Не можна не згадати про такий широковживаний стилістичний засіб створення комічного ефекту як порівняння - співставлення двох різних об'єктів за спільною ознакою. Стилістичний прийом створюється за рахунок подібності однієї риси, при цьому інші характеристики не є спільними для цих об'єктів, а ознаки, що порівнюються є визначальними для обох явищ (подібність може вбачатися як в якості предмета, так наприклад і в дії) [Гальперин 1958, с. 168]. Порівняння може бути виражено різними засобами: лексичними, синтаксичними (порівняльні звороти), морфологічними (порівняльні суфікси) тощо [Арнольд 1990, с. 117]. Отже, суть порівняння полягає у проведенні аналогії з іншим явищем для підкреслення загальних ознак об'єкта порівняння і цього явища.

Розглянемо приклад використання стилістичного прийому порівняння, що слугує засобом створення гумористичного ефекту:

He was smaller than I remembered and very thin, his head was barely covered with fine silvery hair, he was clean-shaven, and his skin was almost transparent. His blue eyes were very pale and the rims of his eyelids red. He looked an old, old man, hanging on to mortality by a thread; he wore very white false teeth and they made his smile seem forced and stiff. I had never seen him but bearded and his lips were thin and pallid. He was dressed in a new, well-cut suit of blue serge and his low collar, two or three sizes too large for him, showed a

wrinkled, scraggy neck. He wore a neat black tie with a pearl in it. He looked a little like a dean in mufti on his summer holiday in Switzerland.

Описується зовнішність Едуарда Дріффілда і відбувається співставлення тих спільних рис, що оповідач у ній вбачає, із зовнішнім виглядом священнослужителя у звичайному одязі.

Разом із лексичними стилістичними засобами, синтаксичні засоби також можуть виступати ефективними прийомами створення комічного ефекту. Одним із найбільш продуктивних прикладів таких прийомів є антитеза, оскільки саме в ній найбільш виразно реалізується значення протиставлення.

Антитеза – синтаксичний стилістичний прийом, заснований на протиставленні понять. Риторичне протиставлення ідей здійснюється за допомогою паралельного розташування слів, речень або їх частин [Merriam-Webster]. У широкому значенні антитеза - протилежність тези, тобто головної ідеї [Cambridge Dictionary]. З грецької мови перекладається як «проти положення», стилістична фігура антитеза застосовується у художній літературі, будується на «зіставленні опозиційних понять, часто антонімів» [Ковалів 2007а, с. 74].

Суть антитези полягає у зіставленні явища з іншим, протилежним йому за логікою задля виявлення антагоністичних рис описуваних явищ. Паралелізм або хіазм часто слугують основою для побудови антитези, оскільки однорідні синтаксичні конструкції дозволяють підкреслити значення контрасту [Гальперин 1958, с. 241-243].

Розглянемо наступний приклад із роману С. Моєма:

I could think of no one among my contemporaries who had achieved so considerable a position on so little talent.

Мова йде про Елроя Кіра та його літературний успіх. Хоча на перший погляд говориться про досягнення його як автора, однак відбувається заперечення позитивних характеристик. Антонімічне значення слів *considerable* і *little* створює ефект протиставлення. Крім того, лексеми

position та *talent* також беруть участь в увтоєнні антитези, хоча і за своїми основними значеннями не є анатомічними, але у складі стилістичного прийому виконують таку функцію. Водночас помічається і абсурдність ситуації, коли з «невеликим талантом» здобується «значне становище». Адже зазвичай прийнято вважати, що відбувається навпаки. Тому антитеза слугує продуктивним засобом створення комічного ефекту – контрастні якості протиставлених явищ особливо чітко виявляються. Перевага синтаксичних засобів полягає у тому, що завдяки граматичним структурам легко зробити видимий акцент на певних смислових відтінках.

Ще одним продуктивним синтаксичним стилістичним засобом, що бере участь у створенні комічного ефекту можна вважати **паралелізм**. Паралелізм (з грецької мови перекладається як зіставлення або порівняння) – прийом уподібнення або протиставлення явищ [Ковалів 2007б, с. 182]. Полягає у використанні відповідної структури речень або фраз для урівноваження ідей рівноцінного значення [Cambridge Dictionary]. Разом з тим, риторична фігура повторення подібних синтаксичних структур [Merriam-Webster]. Граматичний паралелізм – однотипне відтворення структур речення. Тобто, у широкому значенні паралелізм полягає у зіставленні схожих граматичних або семантичних структур у межах речення або тексту.

Паралелізм виникає, коли речення повторює структуру іншого речення або її частину. Даний стилістичний прийом ефективно застосовується як основа для антитези, переліку або градації. Буває частковий або повний, коли повністю повторюється структура речення, при цьому нерідко повторюються також певні слова [Гальперин 1958, с. 233].

Також, як окремий випадок паралелізму, точніше його зворотного варіанту, варто зазначити хіазм – лінгвостилістичний засіб «зворотного синтаксичного паралелізму, в якому другій половині фрази властивий зворотній порядок слів» [Ковалів 2007б, с. 557].

Розглянемо приклад паралелізму, що слугує засобом створення комічного ефекту.

*No one can order a lunch better than Roy, and generally by the time **the critic has eaten** half a dozen oysters and a cut from a saddle of baby lamb, **he has eaten** his words too.*

Знову мова йде про професійне життя Елроя Кіра. Запрошуючи критиків на обід в ресторані, письменник сподівається завоювати їх прихильність та змусити змінити думки про себе на краще. Паралелізм будується на повторі конструкцій *has eaten* у різних частинах складного речення. Комічний ефект створюється завдяки аналогії «півдюжини устриць і шматок ягняти» та «слів», що можна з'їсти, проковтнути, наче їжу.

Розглядаючи лінгвостилістичні засоби, що слугують способом утворення гумору та іронії, варто також звернути увагу на **вставні речення** або **конструкції**, а також **відокремлення**.

В англійській мові вставні речення або висловлювання (*parenthesis*) виступають у якості синтаксичних одиниць, незалежних від тих речень, до складу яких вони входять. Завдання таких конструкцій, зазвичай, полягає у підкресленні, уточненні, доповненні головної думки [Мороховский 1984, с. 142-143].

Вставні конструкції — слова, що входять у склад речення, не змінюючи його значення чи граматичну структуру. Інформація, що таким чином додається до речення, виходить на другий план, на письмі може бути виділена комами, дужками або тире [EnglishClub Vocabulary].

В усному мовленні даний стилістичний прийом вимагає особливого інтонаційного виділення, оскільки таким чином зберігається розірваність сенсу від головного речення [Walker 1823, p. 99].

Відокремленні конструкції є зазвичай другорядними членами речення, при відокремленні відбувається порушення звичних синтаксичних зв'язків, за допомогою яких будується речення. Такі конструкції характеризуються певною самостійністю та виразністю [Гальперин 1958, с. 190-191].

Оскільки вони володіють функцією емпізи або уточнення, за допомогою розглянутих синтаксичних лінгвостилістичних засобів особливо продуктивно досягається реалізація комічного ефекту у художньому тексті.

Поглянемо на наступний приклад:

*When a rich banker from London, with a name that in these days is famous in financial circles, took a neighbouring house for the summer holidays, though my uncle called on him (**chiefly, I surmise, to get a subscription to the Additional Curates Society**), she refused to do so because he was in trade.*

Головний герой, Вільям Ешенден, згадує часи своєї юності, коли він жив у містечку Блекстебл із своїми дядьком та тіткою. Дядько був вікарієм, а тітка походила із знатної німецької сім'ї. В даному фрагменті речення винесене у дужки виконує уточнювальну функцію (до речі, припущення “*I surmise*” також є відокремленою конструкцією, але у складі більшого висловлювання) і разом з тим слугує для створення гумористичного ефекту. Додаткова інформація створює новий смисловий ракурс у головній думці виразу. Тобто, якщо прибрати це речення, то повідомлення про те, що дядько відвідав банкіра, є нейтральним, однак оскільки ми дізнаємося, з якою саме метою він це зробив, маємо справу із висміюванням дядькової меркантильності і, разом з тим, лицемірства (адже вони не бажали спілкуватися з людьми, що займаються торгівлею та не є дворянами).

1.3 Переклад засобів гумору та іронії у художньому тексті

Перш ніж перейти до проблем, пов'язаних безпосередньо із відтворенням стилістичних засобів гумору та іронії мовою перекладу, варто звернути увагу на деякі аспекти перекладацького процесу загалом. У широкому визначенні переклад – процес інтерпретації тексту з однієї мови на іншу із збереженням єдності форми та змісту.

Як один із критеріїв якості перекладу називають еквівалентність, суть даного поняття полягає у знаходженні таких засобів у мові перекладу, які є найбільш відповідними за змістом засобам оригіналу. Отже, еквівалентність – смислова близькість перекладу та оригіналу. Проте змістовна аналогічність не завжди є переконливим доказом завершеності у функціональному плані. В таких випадках доцільно говорити про адекватність перекладу, тобто, відповідність перекладу цілям комунікації при досягненні максимально можливої еквівалентності. Під адекватним перекладом зазвичай розуміють досягнення найбільш можливого ступеню передачі денотативного чи конотативного значення слів або речень, виразність і прагматичний підтекст [Корунець 2003, с. 19].

Переклад текстів художньої літератури у цьому відношенні має свої особливості, що відрізняють його від перекладу текстів інших функціональних стилів. Основною метою даного виду перекладу є збереження образності, виразності оригінального твору. Коптілов В. В. зазначає, що переклад художніх творів має забезпечувати збереження єдності форми і змісту, образності оригіналу та способу її вираження. Переклад має передати *«ідейно-образну суть першотвору через відображення його семантико-стилістичної структури»* [Коптілов 1982, с. 10]. Комісаров найважливішою функцією текстів художньої літератури називає художньо-естетичну, а тому у перекладі можливий певний відхід від змістової точності на користь естетичного впливу на читача засобами створення образності [Комісаров 1990, с. 95]. Н. Н. Миронова зазначає, що проблеми художнього перекладу як явища міжкультурної та міжмовної комунікації є відповідно бікультурні та білінгвістичні, та пов'язані з національно-культурною специфікою, що може виникати складнощі у процесі перекладу [Миронова 2004, с. 109].

Принципом збереження образності стає увага до передачі засобів виразності оригіналу, які і виконують естетичну функцію. Увага перекладача має бути звернена на стилістичні особливості літературного твору,

орієнтуючись на які він зможе зробити правильний вибір у процесі передачі необхідних структур оригіналу [Митякіна, Ереміна]. Мета такого перекладу полягає у збереженні та передачі саме функції стилістичного прийому [Бреева, Бутенко].

Переклад гумору та іронії пов'язаний у цьому аспекті із відтворенням лінгвостилістичних засобів, що беруть участь у створенні відповідного комічного ефекту у художньому творі.

Отже, враховуючи вищевказані аспекти процесу перекладу, переклад гумору та іронії у контексті даного дослідження можна визначити як відтворення реалізації комічного ефекту відповідного характеру (гумористичного чи іронічного) у мові перекладу. Це стає можливим за допомогою підбору еквівалентного та адекватного лінгвостилістичного засобу в мові перекладу, наскільки це можливо, із збереженням необхідного рівня виразності висловлювання.

Проте у процесі будь-якого перекладу неминуче можуть виникати складності різного характеру, у випадку з перекладом гумору, можна передбачити можливі проблеми:

- відсутність чіткого критерію оцінки еквівалентності та адекватності реалізації комічного ефекту у мові перекладу;
- не завжди можна зберегти синтаксичну структуру оригіналу (якщо йдеться про синтаксичні засоби);
- необхідність трансформацій під час перекладу для досягнення її адекватності;
- але й дослівний переклад не завжди гарантує якісну передачу комічного ефекту.

Для вирішення даних проблем треба брати до уваги особливості художнього виду перекладу та пам'ятати аспекти природи комічного, що є важливим компонентом створення гумористичного та іронічного ефекту, і намагатися досягти адекватності з урахуванням функціональних особливостей тексту.

Переклад у значній мірі є процесом прийняття рішень, і у тому числі щодо форми вираження, необхідно, зокрема, визначити як вона пов'язана з основними намірами автора [Zabalbeascoa 2005, p. 13]. При перекладі гумору основною метою варто зробити збереження комічного ефекту, навіть, якщо виникає необхідність у зміні семантичного змісту жарту [Yus 2012, p. 17].

При перекладі важливо розпізнати експресію художнього тексту та правильно її відтворити. Необхідно визначити критерії оцінки рівня адекватності відтворення гумористичного ефекту та іронічного відтінку у мові перекладу. Якщо гумористичний та іронічний ефект збережено у перекладі, то за допомогою збереження стилістичного прийому чи іншими засобами? Необхідно звернути увагу на відтворення лінгвостилістичних засобів як спосіб створення виразності, оскільки збереження не лише змісту, але також і форми має сенс у перекладі твору художньої літератури.

Отже, у першому розділі було розглянуто поняття комічного, особливості суті даного явища, характерні риси гумору та іронії як видів комічного, зокрема способи їх реалізації у межах літературного твору художнього функціонального стилю. Основні аспекти природи комічного: конфлікт, протиріччя, протиставлення, невідповідність, антропоцентризм, несподіваність, імпліцитність. Особливістю гумору як виду комічного є порівняно більш доброзичливе відношення до об'єкту зображення, іронія відрізняється певною імпліцитністю у способі досягнення комічного ефекту. Відповідно, у художньому тексті явище гумору та іронії розкриваються у реалізацію комічного ефекту відповідного характеру. Розглянуто особливості функціонування гумору та іронії у художньому тексті, завдяки чому вдалося виявити, що ефективними способами реалізації комічного ефекту у творах літератури слугують різноманітні лінгвостилістичні засоби. До них найбільш продуктивних належать, зокрема, антифразис, антитеза, паралелізм, порівняння, використання лексики інших функціональних стилів. Розглянуто особливості та проблеми, що можуть виникати у процесі перекладу гумору та

іронії, а саме стилістичних засобів створення комічного ефекту. Переклад гумору та іронії пов'язаний із відтворенням лінгвостилістичних засобів, що беруть участь у створенні комічного ефекту у художньому творі. Завданням художнього виду перекладу є збереження форми і змісту оригіналу. Переклад художнього твору має передати ідейно-образну суть першотвору через відображення його семантико-стилістичної структури. Отже, названі засоби можна умовно поділити на лексичні та синтаксичні, специфіка перекладу кожної групи і буде розглянута у другому розділі.

РОЗДІЛ 2

ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ МОВНИХ ЗАСОБІВ ТВОРЕННЯ ГУМОРУ ТА ІРОНІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ "CAKES AND ALE OR THE SKELETON IN THE CUPBOARD"

2.1 Відтворення лексичних стилістичних засобів

Розглянемо лексичні лінгвостилістичні засоби створення гумору та іронії у романі У. С. Моема "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard" та проаналізуємо їх відтворення у перекладі російською та українською мовами.

Особливість лексичних стилістичних засобів полягає у використанні стилістичних функцій лексики та взаємодії прямих і переносних значень [Арнольд 1990, с. 22].

Найпоширенішою формою іронії є **антифразис** – стилістична фігура, що полягає у вживанні слова або словосполучення в протилежному значенні. Антифразис, як правило, будується на контрасті похвали або формально-схвального значення слова чи виразу з осудженням або несхвальним значенням висловлювання. Даний художній троп широко використовується у художній мові поезії та прози з метою посилення виразності мови, її іронічності, контрастності, емоційності і є продуктивним засобом створення гумористичного ефекту.

У романі розповідь ведеться від першої особи. Головний герой-оповідач – письменник Вільям Ешенден. Дія роману починається з того, що з Вільямом хоче зустрітися його знайомий письменник, Елрой Кір, щоб попросити про допомогу у написанні біографії відомого вікторіанського автора Едуарда Дріффілда.

Прийшовши додому, герой дізнається, що його просив передзвонити його товариш із дуже термінового приводу. Оповідач описує своє ставлення до такого явища в іронічному ключі.

*I have noticed that when someone asks for you on the telephone and, finding you out, leaves a message begging you to call him up the moment you come in, and it's important, the matter is more often important to him than to you. When it comes to making you a present or doing you a favour **most people are able to hold their impatience within reasonable bounds.***

У даному випадку слово *impatience* набуває іронічного звучання, оскільки з контексту стає зрозумілим, що більшість людей насправді не дуже охоче виявляють готовність допомогти комусь, коли виникає така необхідність. У такий спосіб згадана лексема набуває протилежного значення, за допомогою чого створюється гумористичний ефект.

*В тех случаях, когда речь идет о том, чтобы сделать вам подарок или оказать услугу, большинство людей **способно взять себя в руки и не проявляют чрезмерного нетерпения.***

У російськомовному варіанті перекладу спостерігаємо трансформацію додавання, залучення якої пояснюється необхідністю більш розгорнутого вираження думки, оскільки цього вимагають норми мови перекладу, щоб текст був зрозумілим для читача.

Спробуємо відтворити іронію при перекладі речення українською мовою.

*“Коли справа стосується того, щоб зробити вам подарунок або надати послугу, більшості людей **вдається стримати своє нетерпіння в межах розумного.**”*

Таким чином, у перекладі зберігається лексичний прийом антифразису за рахунок лексеми «нетерпіння», значення якої у даному контексті набуває відтінка протилежності, як і у оригіналі.

Такі слова як *admiration* або *affection* неодноразово використовуються для опису відношення головного героя до Елроя Кіра. Наступне речення є яскравим прикладом підтвердження іронічності такого висловлювання:

I have a great affection for you, Roy,” I answered, “but I don’t think you’re the sort of person I’d care to have breakfast with.

У другій частині висловлювання відбувається посилення антифразису за рахунок протилежності значення. До того ж, фраза “*I don’t think you’re the sort of person I’d care to have breakfast with*” - літота, за допомогою якої ніби зменшується негативне значення виразу, але воно легко зчитується.

У російському перекладі вдало знайдено компроміс між розмовною нормою та стилістичним прийомом антифразису за рахунок збереження іронічного звучання:

— *Я очень люблю вас, Рой, — ответил я, — но вы — не тот человек, завтрак с которым мне доставил бы удовольствие.*

При перекладі російською мовою використану трансформацію заміни частин мови (іменник на дієслово: *affection* - *люблю*).

В українському перекладі, більш структурно подібному до оригіналу, використовуються трансформації перестановки слів та конкретизації (*have* – *відчуваю*, *great* - *найщирішу*).

«Я відчуваю до вас найщирішу симпатію, Рой, — відповів я, — але я не думаю, що ви та людина, з якою я хотів би поспілкуватися.

Використані трансформації не впливають на іронічність висловлювання, відповідно, прийом антифразису зберігається у перекладі.

Розглянемо наступні випадки іронічного вживання слів. Мова йде про спілкування людей, а саме представників верхівки суспільства, які у своїй розмові послуговуються доволі обмеженим спектром мовних засобів, загальноприйнятих фраз, що дозволяють їм не докладати занадто багато зусиль для формування думок та підбору слів.

The Americans, who are the most efficient people on the earth, have carried this device to such a height of perfection and have invented so wide a range of

pithy and hackneyed phrases that they can carry on an amusing and animated conversation without giving a moment's reflection to what they are saying...

Автор іронізує над культурними особливостями американців, які начебто вигадали ефективний метод спілкування, дає їм характеристику “*the most efficient people on the earth*”, надмірно вихваляючи їх заслуги. Антифразис представлено у вигляді вставної конструкції, виділеної комами. Але із контексту стає очевидним глузливе ставлення до якостей, що описуються. Гіперболізація, що проявляється у словосполученнях, як наприклад “*such a height of perfection*”, “*so wide a range*” надмірна експресивність, перебільшення у даному випадку створюють комічний ефект. Епітети *amusing* та *animated* набувають іронічного звучання по відношенню до слова *conversation*. На це вказує словосполучення *pithy and hackneyed phrases*. Тобто, розмова, що складається з банальних фраз, які вигадали американці для її жвавого підтримання не може бути цікавою.

У перекладі використовуються трансформації конкретизації (*efficient – изобретательные*), модуляції (*a range of pithy and hackneyed phrases – ассортимент многозначительных банальностей*). При цьому зберігається синтаксична структура речення. Контраст, що досягається за рахунок протилежного значення лексем «банальности» та «занимательный» створює комічний ефект, як наслідок іронічного вживання слів, що характеризують розмову як захоплюючу.

Американцы, самые изобретательные люди на земле, довели такой способ до столь высокого совершенства и выдумали столь широкий ассортимент многозначительных банальностей, что могут вести занимательный и оживленный разговор, ни на мгновение не задумываясь над тем, что говорят.

У перекладі українською мовою використано схожі зміни, зокрема конкретизацію.

Американці, найпрактичніші люди у світі, змогли настільки вдосконалити цей прийом і вгадати такий великий набір лаконічних і банальних фраз,

що можуть вести **цікаву та жваву розмову**, не замислюючись ні на мить про те, що вони говорять.

Загалом, з урахуванням зазначених змін, можна вважати, що у перекладі передано стилістичний прийом іронічного вживання слів.

Однією із провідних тем роману є викриття снобізму людей, що оточували головного героя у юності, зважаючи на це, деякі епітети в даному контексті набувають іронічного значення.

*Though catastrophe overwhelmed the family, they held their heads high and ignored it. One of the sons might have married an actress, but they never referred to the **calamity**, and though the neighbours said it was dreadful, they took ostentatious care not to mention the theatre in the presence of the **afflicted**. We all knew that the wife of Major Greencourt who had taken the Three Gables was connected with trade, but neither she nor the major ever so much as hinted at the **discreditable secret**.*

Наприклад, одруження з актрисою сприймається як катастрофа, або якщо людина займалася торгівлею, то це вважалося ганебною таємницею, і про такі речі не варто було згадувати у «пристойному товаристві». По відношенню до цих людей у іронічному контексті використано слово «*afflicted*».

*Какая бы катастрофа ни разразилась в семье, они высоко держали голову и не показывали виду. Пусть даже один из сыновей женился на актрисе — они никогда не упоминали об этом **несчастье**, и, хотя все соседи говорили, что это ужасно, в присутствии **потерпевших** они тщательно следили, чтобы разговор не зашел о театре. Все мы знали, что жена майора Гринкорта, который арендовал поместье «Три фронтона», была связана с торговлей, но ни она, ни майор никогда даже не намекали на эту **позорную тайну**.*

У перекладі російською мовою використовуються перестановки та аналог.

*Яке б нещастя не трапилося в родині, вони переживали це з високо піднятою головою. Хтось із синів навіть міг одружитися з актрисою, але вони ніколи не згадували про це **лихо**, і хоча сусіди казали, що це було жахливо, вони пильнували, щоб не згадувати про театр у присутності **постраждалих**. Ми всі знали, що дружина майора Грінкорта, який винайняв «Три фронтони», була пов'язана з торгівлею, але ні вона, ні майор жодного разу не натякали на цю **ганебну таємницю**.*

У якості ще одного лексичного прийому створення комічного ефекту розглянемо вживання слів іншого функціонального стилю, зокрема випадки вживання розмовної лексики у непрямій мові літературного стилю.

*I supposed he was a summer visitor and in Blackstable we did not mix with the summer visitors. We thought London people vulgar. We said it was horrid to have all that **rag-tag and bobtail down from town** every year, but of course it was all right for the tradespeople.*

У даному фрагменті мова йде про Едуарда Дріффілда, знайомство з яким пригадує оповідач, разом з тим наголошуючи, чому саме його сім'я не бажала мати справу з лондонцями. Для характеристики останніх використовується розмовний вираз “*rag-tag and bobtail*”, за рахунок чого створюється стилістичний контраст. Разом з тим, відбувається протиставлення людей різних соціальних груп, завдяки чому вживання стилістично протиставленої лексики виявляється вмотивованим і слугує засобом створення комічного ефекту.

У російському перекладі маємо зміну з більш широкого значення “*rag-tag and bobtail*” (що включає певну групу людей або речей, що зазвичай не відрізняються якоюсь особливою прикметою, і має скоріше негативне значення) на більш конкретне за рахунок опущення слів.

*Я решил, что он дачник, а с дачниками мы в Блэкстебле дела не имели, считая лондонцев вульгарными. Мы говорили: ужасно, что каждый год сюда приезжает вся эта **городская шваль**, но, конечно, это необходимо для блага торгового сословия.*

У перекладі українською мовою також стикаємося з необхідністю застосування трансформацій, зокрема, граматичних перестановок.

Я подумав, що він був дачником, а в Блекстейблі ми з такими не водилися. Ми вважали, що лондонці вульгарні. Ми казали: жах — щороку тут збирається увесь цей набрід з міста, але це, звісно, було добре для торговців.

Разом з тим, і у перекладі зберігається контраст за рахунок різниці функціонального стилю, що дає привід вважати його доцільним.

Іншим ефективним лексичним лінгвостилістичним прийомом створення комічного ефекту слугує порівняння.

У даному прикладі описується ситуація, коли Елрой намагається запросити головного героя відвідати місис Дріффілд:

“What is it that she wants me to do?”

“Ah, I think she’d like to tell you that herself.” There was a softness in Roy’s voice such as I imagined he would use if he were telling a prospective father that his wife was about to gratify his wishes. It cut no ice with me.

Порівняння виражається конструкцією «*such as I imagined*» та умовним реченням. Також вживається ідіома «*cut no ice*», що означає, що інтонація голосу Елроя ніяк не вплинула на оповідача і разом з тим створює певний ефект протиставлення явищ. За рахунок проведеної аналогії підкреслюється експресивне значення лексеми *softness*, що використовується для опису способу діє персонажа.

У перекладі російською мовою буквальне значення слова *softness* - «м’якість» замінюється більш конкретним значенням прикметника «солодкий», що краще у даному випадку поєднується із словом «голос». Відповідно, це зумовлює необхідність і подальших трансформацій у реченні.

Голос Роя сделался настолько сладким, что мне пришло в голову: именно так он объявил бы будущему отцу семейства о том, что его жена намерена вскорости исполнить его заветное желание. Но на меня это не подействовало.

У перекладі українською мовою також використовуємо лексичні та граматичні зміни.

Рой промовив це таким ласкавим тоном, що мені подумалось, так він би міг повідомити майбутньому батькові, що його дружина збирається незабаром втілити його бажання. Проте на мене це не справило ніякого враження.

Проте збереження лексичного прийому співставлення явищ за певними ознаками дозволяє говорити про адекватне відтворення гумористичного ефекту у обох випадках.

У наступному прикладі вживається прийом порівняння, коли йдеться про стиль письма Едуарда Дріффілда:

*He was for long thought to write very bad English, and indeed **he gave you the impression of writing with the stub of a blunt pencil**; his style was laboured, an uneasy mixture of the classical and the slangy, and his dialogue was **such as could never have issued from the mouth of a human being**.*

За часів юності Вільяма Ешендена його оточення не було в тому ж захваті від літературного таланту Дріффілда, що був пізніше визнаний критиками. Тому оповідач згадує про свої враження від творів письменника, які у нього можливо, як він сам вважає, могли скластися під впливом чужих поглядів. Бідність мови описується через процес, і значення словосполучення “*very bad English*” підсилюється за допомогою цього порівняння. У другому випадку маємо характеристику діалогів з використанням конструкції “*such as*”. У контексті того, що згодом ранній стиль письменника визнають класикою, гумористичний ефект, утворений за допомогою стилістичних засобів підсилюється.

У російськомовному перекладі спостерігаємо граматичні заміни, перестановки, використання яких зумовлено необхідністю дотримання мовних норм. Лексичні трансформації (*dialogue* - *персонажи*), зміна способу дії, хоча і з певною втратою образності.

Его язык долго считали очень плохим, и в самом деле ощущение было такое, будто он писал тупым огрызком карандаша; в его вымученном стиле смешались архаизмы и просторечие, а его персонажи разговаривали так, как не говорит ни один живой человек.

В українському варіанті перекладу також маємо зміни як лексичного, так і граматичного характеру: опущення, лексичні заміни, перестановки.

Протягом довгого часу мову його письма вважали дуже поганою, і справді, виникало враження, що пише він тупим олівцем; його стиль був важкою, сумбурною сумішшю класики та просторіч, а фрази були такими, які б ніколи не злетіли з уст людини.

В обох випадках виникає необхідність застосування трансформацій, однак із збереженням стилістичного прийому.

У наступному прикладі знову говориться про Едуарда Дріффілда:

He celebrated his seventieth birthday; an uneasiness passed over the world of letters, like a ruffling of the waters when on an Eastern sea a typhoon lurks in the distance, and it grew evident that there had lived among us all these years a great novelist and none of us had suspected it.

Довголіття, із слів оповідача, порівнюється з геніальністю, оскільки з роками все сильніше визнається публікою талант і значущість письменника. І якщо в шістдесят років до Дріффілда ставилися, хоча і з повагою, все ж доволі стримано, коли йому виповнилося сімдесят, інтерес до його творчості сильно зріс, і таке пожвавлення порівнюється з хвилюванням морських вод, що передбачають тайфун, тобто грандіозну зміну настрою у літературному світі. Таке порівняння підсилює значущість ситуації, що створює комічний ефект також за рахунок того, що ніхто про це раніше не здогадувався.

Для передачі стилістичного прийому російською мовою використовуються лексичні трансформації: конкретизація (*waters* - *гладь*), диференціація. *Eastern sea* може позначати групу морів у східній півкулі, на території яких можуть виникати тайфуни. У перекладі використовується для цього більш широкий по значенню у даному випадку термін «Індійський

океан». Також застосовуються перестановки. Хвилювання літературного світу уподібнюється до хвилювання води, що дозволяє вважати стилістичний прийом навіть більш вдалим, ніж у оригіналі, оскільки мовні засоби дозволяють провести точнішу аналогію.

Потом он отпраздновал свой семидесятилетний юбилей; литературный мир слегка заволновался — как гладь Индийского океана, когда где-то вдалеке назревает тайфун. Стало очевидно, что все эти годы среди нас жил великий романист, о чем мы и не подозревали.

В українському перекладі зберігається більша подібність до оригіналу.

Він відсвяткував сімдесятиріччя; занепокоєння промайнуло літературним світом, як хвилювання води десь на Східному морі, коли тайфун видніється вдалині, і стало очевидним, що всі ці роки серед нас жив великий письменник, і ніхто з нас про це не підозрював.

Отже, стилістичні засоби обох мов дозволяють передати виразність оригіналу із збереженням гумористичного та іронічного ефекту.

Переклад лексичних стилістичних засобів утворення комічного ефекту вимагає особливої уваги до збереження семантичних аспектів одиниць перекладу. Основними засобами є антифразис – вживання слів у іронічному значенні, порівняння, використання лексики розмовного стилю з метою створення стилістичної виразності.

2.2 Відтворення синтаксичних стилістичних засобів

Важливе значення у створенні гумористичного та іронічного контексту у художньому тексті відіграють лінгвостилістичні засоби синтаксису. Особливістю синтаксичних засобів є те, що вони слугують способом такої організації висловлювання, що створює необхідний стилістичний ефект [Гальперін 1958, с. 180]. Отже, у даному випадку слід звернути увагу на

спосіб організації граматичної структури речень, синтаксичних конструкцій як основний принцип досягнення експресивності, за рахунок якої реалізується гумористичний контекст.

Приєм **антитези** часто застосовується разом з паралелізмом, оскільки таким чином простіше відтворити значення протилежності понять. У наступному прикладі маємо паралелізм за рахунок схожої синтаксичної конструкції головних і підрядних речень.

*Of course it is **grand** to talk of the good old days when you shared a crust of bread in a garret together, but it is a **little disconcerting** when you reflect how near to a garret is the room you are sitting in.*

Позитивне значення лексеми «**grand**» по відношенню до «старих добрих часів» протиставляється словосполученню «*a little disconcerting*», коли описуються умови, в яких відбувається розмова давніх товаришів, і стає зрозуміло, що небагато чого змінилося з тих пір. Це надає висловлюванню іронічного звучання, основний смисловий розвиток якого розкривається у останньому підрядному реченні.

При перекладі російською мовою виникає необхідність граматичних трансформацій у другій частині висловлювання: заміна частин мови, зміна граматичного часу.

*Конечно, **приятно** поболтать о добром старом времени, когда вы делили в мансарде корку хлеба; но вам **становится немного не по себе** при мысли о том, как недалеко ушла от мансарды комната, в которой вы сидите.*

В українському перекладі маємо схожий випадок, хоча і зберігається граматичний час речення.

*Звичайно, **чудово** поговорити про старі добрі часи, коли ви разом ділили скоринку хліба на мансарді, але вам стає **трохи бентежно**, коли ви починаєте думати про те, наскільки близько до мансарди знаходиться кімната, в якій ви сидите.*

Трансформації вмотивовуються тим, що система мов перекладу дозволяє передати стилістичний прийом протиставлення без обов'язкового дотримання точного повтору граматичної структури оригіналу. Так, можна стверджувати, що комічний ефект відтворено у перекладі достовірно.

Than Roy no one could show a more genuine cordiality to a fellow novelist whose name was on everybody's lips, but no one could more genially turn a cold shoulder on him when idleness, failure, or someone else's success had cast a shade on his notoriety.

У даному прикладі спостерігаємо використання паралельних конструкцій “no one could show a more genuine cordiality” та “no one could more genially turn a cold shoulder”, що також виражають значення протилежності, завдяки чому реалізується стилістичний прийом антитези. Разом з тим, на початку речення маємо справу з інверсією “than Roy”. Інверсія вживається з метою емпізи, щоб наголосити на виключній особистості Роя, крім того, така структура дозволяє зберегти синтаксичний стилістичний прийом паралелізму у конструкції “no one could”, що повторюється у різних частинах складносурядного речення.

У російському варіанті перекладу відтворено повтор паралельних конструкцій, у той же час, з метою їх збереження у мові перекладу втрачається прийом інверсії.

Никто не может лучше Роя проявить самую искреннюю сердечность по отношению к собрату писателю, чье имя у всех на устах; и никто не может столь же добродушно отвернуться от него, когда бездеятельность, неудача или чужой успех затмевают его славу.

У даному прикладі автор використовує ідіому *cold shoulder*, що виражає неприязне ставлення до когось або ігнорування. У російському перекладі слово «отвернуться» використано у переносному сенсі і має схоже значення. Отже, іронічне значення зберігається у мові перекладу.

В українському варіанті перекладу спробуємо відтворити інверсію та паралелізм.

Краще за Роя, ніхто не міг виявити більш щирої сердечності до колеги-романіста, чиє ім'я було на вустах у всіх, але ніхто не зміг би так же щиро забути про нього, коли неробство, невдача чи чужий успіх кидали тінь на його популярність.

Завдяки збереженню синтаксичних конструкцій, а також спільного значення «щирості, справжності» у лексемах *genuine, genially*, стає можливим передача іронічного сенсу усього висловлювання.

Розглянемо ще один приклад використання паралелізму у якості прийому, що слугує створенню комічного ефекту.

Елрой Кір, намагаючись здобути прихильність у літературних колах, виявляє наполегливість та терплячість у цій справі. Описується як він докладав зусилля для того, щоб його помітили та визнали його талант, коли вийшла його перша книга. З цією метою Елрой писав листи більш відомим та досвідченим колегам.

*Few of the replies were perfunctory. The authors he wrote to, flattered by his praise, answered at length. They commended his book; many of them asked him to luncheon. They could not fail to be charmed by his frankness and warmed by his enthusiasm. He asked for their advice **with a humility that was touching** and promised to act upon it **with a sincerity that was impressive**.*

Гумористично-іронічний ефект виражається у тексті за допомогою паралельних синтаксичних конструкцій, у складі яких варто зазначити важливу роль відіграють прийоми розмовної гіперболи та антифразису, тобто висловлювання набуває іронічного звучання за рахунок перебільшення тих якостей, що приписуються у даному випадку Рою. Особливо, враховуючи розглянуте у першому розділі іронічне вживання слова *sincerity* у контексті поведінки персонажа.

Лишь немногие из авторов, к которым он брался, прислали в ответ вежливые отписки. Остальные были польщены и ответили подробно. Книгу они похвалили, а автора многие пригласили на обед. Их не могла не покорить такая искренность, не мог не согреть такой энтузиазм. Он просил их

совета с трогательным смирением и обещал последовать ему с внушающей доверие непосредственностью.

У російському перекладі спостерігаємо використання лексичних замінів, а також граматичних, що виявляються у заміні конструкції посилення значення “*that was touching*”, “*that was impressive*” прийменником.

Деякі відповіді були поверхневими. Автори, що залишилися задоволені його похвалою, дали розгорнуту відповідь. Вони гарно відізналися про його книгу; багато з них запрошували його на обід. Вони не могли не бути зачаровані його відвертістю і зігріті його ентузіазмом. Він просив їх поради покорою, що зворушувала і пообіцяв дослухатися до неї із щирістю, що вражала.

В українському варіанті перекладу спробували відтворити конструкції для передачі експресивності висловлювання.

Вставні речення та конструкції також слугують продуктивним прийомом утворення гумору.

Розглянемо приклад використання вставних конструкцій з метою створення комічного ефекту.

I had never known a writer before; I was interested.

“What does he write?” I asked. “Books?”

“I believe so,” said the curate, “and articles. He had a novel published last spring. He’s promised to lend it me.”

*“I wouldn’t waste my time on rubbish in your place,” said my uncle, **who never read anything but the Times and the Guardian.***

Мова йде про творчість Едуарда Дріффілда, до книг якого дядько Вільяма Ешендена виражає зневажливе ставлення. Проте завдяки уточненню “*who never read anything but the Times and the Guardian*” передається іронічний контекст ситуації – дядько не може бути критиком, оскільки сам не може похвалитися багатим літературним досвідом. Слово *rubbish*, що вживається по відношенню до книг Дріффілда, в такому випадку відіграє важливу роль у створенні комічного ефекту.

— *На вашем месте я не стал бы тратить время на всякую чушь,* — сказал дядя, *который никогда ничего не читал, кроме «Таймс» и «Гардиан».*

Як в українському, так і в російському варіантах перекладу маємо справу з граматичними трансформаціями, проте такими, що є необхідними у даному випадку.

Я б на твоєму місці не витрачав час на всілякі дурниці», — сказав мій дядько, *який ніколи не читав нічого, крім «Таймс» і «Гардіан».*

Отже, переклад вставних речень з функцією уточнення вимагає уваги до синтаксичної структури висловлювань. Можна стверджувати, що у даному випадку зміст і форму повідомлення збережено, а отже необхідною мірою передано гумористичний аспект.

Нерідко різні стилістичні прийоми, що головним чином слугують засобом створення комічного ефекту, поєднуються у межах одного висловлювання. Розглянемо наступний приклад:

*He lamented that we saw one another so seldom and told me with the frankness **that was one of his pleasantest characteristics** how much he liked me and what a high opinion he had of me. I felt I must not fail to meet this friendliness halfway. **He asked me** about the book I was writing, **I asked him** about the book he was writing. **We told** one another that neither of us had had the success he deserved. **We ate** the veal-and-ham pie and Roy told me how he mixed a salad. **We drank** the hock and **smacked** appreciative lips.*

Іронічний контекст створюється за допомогою використання вставної конструкції “*that was one of his pleasantest characteristics*” у першому реченні, оскільки, як стає зрозумілим з попереднього аналізу, прямота не була головною рисою Роя. Також, зустрічаємо ідіому “*to meet halfway*”, що означає йти на компроміс, у даному випадку – відповісти взаємністю на дружлюбність. Далі у висловлюванні спостерігаємо використання паралельних синтаксичних конструкцій, мета яких полягає у передачі значення послідовності дій, що створює комічний ефект у межах цілого

висловлювання, оскільки у такий спосіб оповідачем подається ідея того, що Елрой Кір «із притаманною йому відвертістю» ніяк не переходить до суті розмови. Ситуація розглядається у іронічному контексті.

Он сетовал на то, что мы так редко видимся, и с той прямотой, которая была одной из его приятнейших черт, говорил мне, как он меня любит и какого высокого обо мне мнения. Я чувствовал, что должен ответить ему тем же дружелюбием. Он расспрашивал меня о книге, которую писал я, а я расспрашивал его о книге, которую писал он. Мы пожаловались друг другу, что ни один из нас не пользуется тем успехом, какого заслуживает. Мы съели паишет из телятины с ветчиной, и Рой рассказал мне, как он смешивает салат. Мы пили рейнвейн и одобрительно причмокивали губами.

На що варто звернути увагу у перекладі – збереження паралельних граматичних структур, оскільки лексичні засоби у даному випадку не відіграють такої важливої ролі у створенні комічного ефекту. Можна хіба що відзначити додавання сполучника у російському перекладі між частинами складносурядного речення, коли в англійському варіанті він відсутній. В українському перекладі у даному випадку використовуються дієслова доконаного виду.

Він скаржився на те, що ми так рідко бачимося, і говорив мені з відвертістю, яка була однією з його найприємніших рис, як сильно я йому подобаюсь і яку високу думку він мав про мене. Я відчував, що повинен відповісти взаємністю на таку дружелюбність. Він запитав мене про книгу, яку я пишу, я запитав його про книгу, яку він пише. Ми сказали один одному, що жоден з нас не досяг успіху, якого заслуговував. Ми з'їли пиріг з телятиною та шинкою, і Рой розповів мені, як він змішував салат. Ми випили білий рейнвейн і схвально прицмокнули вустами.

Оцінюючи адекватність перекладу гумору та іронії у таких випадках варто звертати увагу на збереження цілісності контексту та послідовності окремого висловлювання, у якому даний контекст реалізується.

Ще один яскравий приклад використання паралелізмів розглянемо у наступному фрагменті:

You feel ill at ease when your friend tells you that his books don't sell and that he can't place his short stories; the managers won't even read his plays, and when he compares them with some of the stuff that's put on (here he fixes you with an accusing eye) it really does seem a bit hard. You are embarrassed and you look away. You exaggerate the failures you have had in order that he may realize that life has its hardships for you too. You refer to your work in the most disparaging way you can and are a trifle taken aback to find that your host's opinion of it is the same as yours. You speak of the fickleness of the public so that he may comfort himself by thinking that your popularity cannot last. He is a friendly but severe critic.

Знову повертаючись до зустрічі давніх товаришів, спостерігаємо приклад вживання паралельних синтаксичних конструкцій у різних реченнях у межах одного висловлювання. Повтори відбуваються як в головних, так і в залежних частинах складнопідрядних речень з чергуванням конструкцій із підметом *you, your friend, he*. Паралелізми передають значення послідовності дій, проте у гумористичному аспекті відповідний ефект реалізується також за рахунок іронічності, з якою оповідач описує ситуацію. Незайвим буде також відзначити вставну конструкцію у дужках, що виконує зображальну функцію уточнення. Всі засоби у сукупності утворюють цілісний контекстуальний компонент створення комічного ефекту.

Вы успокаиваетесь, когда друг начинает рассказывать про свои книги, которых не покупают, и про свои рассказы, которых не печатают; режиссеры даже не читают его пьес, а когда он сравнивает их с тем, что ставят теперь (тут он бросает на вас укоряющий взгляд), то это, знаешь ли, просто обидно. Вы смущенно отводите глаза и преувеличиваете собственные неудачи, чтобы он понял, что и вам нелегко живется. Вы как можно пренебрежительнее отзываетесь о собственных произведениях, и вас слегка коробит, когда выясняется, что мнение о них хозяина совпадает

с вашими словами. **Вы говорите** о непостоянстве публики, давая ему возможность утешиться мыслью, что и ваша популярность недолговечна. Он дружески, но строго критикует вас.

У перекладі російською мовою неминує стикаємося з трансформаціями як лексичного (конкретизація, опущення), так і граматичного характеру на рівні синтаксичних структур, що спостерігаємо також і в українському варіанті.

Ви занепокоюєтесь, тільки-но ваш друг розповідає про те, що його книги не продаються, а оповідання не друкують; імпресаріо відмовляються читати його п'єси, і коли він порівнює їх з тими матеріалами, які зараз ставлять (тут він зупиняє на вас звинувачувальний погляд), це справді здається трохи неприємним. **Вам стає трохи соромно і ви відводите погляд. Ви перебільшуєте** свої невдачі, щоб він усвідомив, що і ваше життя не таке просте. **Ви згадуєте** про свої роботи у найзневажливішій манері, і тому трохи дивуєтесь, коли виявляється, що його думка збігається з вашою. **Ви говорите** про непостійність публіки, щоб він міг втішитися думкою про те, ваша популярність невічна. Він дружній, але суворий критик.

Отже, з огляду на те, що синтаксичний паралелізм разом із іншими синтаксичними та лексичними засобами знаходить відповідне місце у мові перекладу, і комічний ефект у даному випадку також вдало відтворений, переклад можна вважати адекватним у контексті передачі гумору та іронії.

Поглянемо на наступний фрагмент:

On the other hand, if Roy thought Smith had not seen him, he looked the other way; but Smith had seen him, and Smith resented being cut. Smith was very acid. He said that in the old days Roy had been glad enough to share a steak with him in a shabby restaurant and spend a month's holiday in a fisherman's cottage at St. Ives. Smith said that Roy was a time server. He said he was a snob. He said he was a humbug.

У даному випадку паралелізми у функції переліку використані з метою підкреслити характерну рису персонажа. Структура речень майже повністю

повторюється, за виключенням додатку, передається висловлювання героя непрямою мовою. Комічний ефект утворюється за рахунок іронічного контексту описаної ситуації, в якій гіперболізовано мінливість ставлення Сміта до Роя, в залежності від того, як поведе себе останній.

Смит говорит, что Рой — предатель. Он говорит, что Рой — сноб. Он говорит, что Рой — лицемер.

У перекладі російською мовою відбувається заміна граматичного часу та необхідне при цьому узгодження. Також, не обійшлося без певних лексичних трансформацій: слово “*time server*” несе негативну конотацію для позначення людини, що схильна змінювати свої переконання з часом в залежності від того, де вона отримує більше вигоди. У російській мові існує еквівалентне слово - «временщик» або «приспособленец». Слово «предатель» - більш загальне. Також, займенник “*he*” передається ім’ям.

Смит називає Роя запроданцем. Смит називає його снобом. Смит називає його інтриганом.

В українському перекладі за рахунок використаних трансформацій акцент із характеристики Роя переходить на дію Сміта.

Стилістичний прийом **відокремлення** у англійській мові також може слугувати продуктивним засобом творення комічного ефекту, оскільки у ньому, як і у разі вставних речень, реалізується функція уточнення.

*Most of us when we do a caddish thing harbour resentment against the person we have done it to, but Roy’s heart, **always in the right place**, never permitted him such pettiness. He could use a man very shabbily without afterward bearing him the slightest ill-will.*

Антифразис у складі відокремлення “*always in the right place*” стосується слова “*heart*”. Російською мовою відтворюється у вигляді дієприкметника.

*Большинство из нас, поступив с кем-нибудь нехорошо, сохраняет к нему злобное чувство. Однако **ничем не смущаемая** душа Роя чужда такой*

мелочности. Сделав кому-нибудь большую гадость, он способен не думать потом к этому человеку никакой злобы.

У перекладі українською мовою відбувається заміна відокремлення на прикметник.

Більшість із нас, вчинивши з кимось погано, зберігає на нього образ, проте **щире серце** Роя ніколи не дозволяло йому такої дріб'язковості. Він міг вчинити підлість, і не відчувати згодом жодної неприязні до цієї людини.

Іронія зберігається у обох варіантах.

У більшості випадків лінгвостилістичні засоби передбачають відтворення відповідної форми у перекладі.

*He wrote a second novel. He took great pains with it and he profited by the advice his elders in the craft had given him. It was **only just** that more than one **should at his request write a review** for a paper with whose editor Roy had got into touch and **only natural** that **the review should be flattering**. His second novel was **successful**, but **not so successful** as to arouse the umbrageous susceptibilities of his competitors. In fact it confirmed them in their suspicions that he would never **set the Thames on fire**. He was a jolly good fellow; no side, or anything like that: they were quite content **to give a leg up** to a man who would never climb so high as to be an obstacle to themselves.*

У даному фрагменті оповідач в іронічному ключі описує літературні досягнення Елроя, а саме -його другий роман, який не отримав широкого визнання публіки. Іронію виражено за допомогою паралельних конструкцій “*only just that*” та “*only natural that*” у складнопідрядних реченнях. Повтор слова “*successful*” та порівняльна конструкція у наступному реченні створюють іронічне звучання висловлювання.

*Рой написал вторую повесть. Он очень старался и не пренебрег советами, полученными от старших братьев по ремеслу. **Было лишь справедливо**, что многие из них по его просьбе написали рецензии для газет, с редакторами которых договорился Рой, и **было лишь естественно**, что рецензии оказались лестными. Повесть **имела успех**, но **не такой**, чтобы*

возбуждает у его соперников ревнивые чувства. Наоборот, она подтвердила их подозрение, что он звезд с неба не хватает. Он был отличный парень, ничуть не чванился, и каждый с удовольствием помогал человеку, который никогда не поднимется так высоко, чтобы стать помехой ему самому.

У російському перекладі вдало відтворено конструкції «было лишь справедливо» та «было лишь естественно», що створюють відповідну оригіналу синтаксичну композицію. Ідіоми “set the Thames on fire” та “to give a leg up” не мають прямого еквіваленту у мовах перекладу, тож використано відповідники. Крім того, у межах висловлювання використовуються також різноманітні трансформації, зокрема заміна граматичної форми лексеми “successful”.

Він написав другий роман. Він дуже старався і скористався порадами, які дали йому старші колеги. **Справедливим було те**, що деякі на його прохання написали рецензію для газет, з редакторами яких Рой вийшов на зв'язок, і **цілком природним**, що рецензія мала бути улесливою. Другий роман був **успішним**, але **не настільки успішним**, щоб змусити занепокоїтися його конкурентів. Насправді, вони лише переконалися, що **фурор він не викличе**. Він був гарним хлопцем, не зарозумілим або що, і вони цілком задоволилися тим, щоб **допомогти людині**, яка ніколи б не піднялася настільки високо, щоб стати для них перешкодою.

Отже, синтаксичні лінгвостилістичні засоби послуговуються широким спектром можливостей для утворення комічного ефекту у художньому тексті, що виражається на рівні синтаксичних одиниць, речень або цілих висловлювань. Інколи відбувається поєднання лексичних та синтаксичних прийомів. Антитеза дуже часто вживається у складі паралелізму, а вставні речення та конструкції виконують уточнювальну функцію, що створює особливий гумористичний чи іронічний контекст висловлювання. Переклад таких засобів супроводжується залученням різноманітних трансформацій, як лексичного, так і граматичного характеру у зв'язку із частим поєднанням лінгвостилістичних засобів різних категорій.

У другому розділі даного дослідження було практично проаналізовано способи перекладу лексичних та синтаксичних мовних засобів, що беруть участь у створенні гумористичного та іронічного ефекту на прикладі роману С. Моема, художній стиль якого послуговується різноманіттям таких прийомів. Виявлено основні риси кожної групи стилістичних прийомів, їх відтворення українською та російською мовами з урахуванням контекстуальних особливостей художнього твору.

ВИСНОВКИ

У процесі роботи було досліджено лінгвостилістичні засоби творення гумору та іронії у романі С. Моема "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard" та їх відтворення у перекладі роману українською та російською мовами.

Було розглянуто підходи до визначення природи комічного та способів його реалізації у художньому тексті, особливості гумору та іронії як видів комічного, лінгвостилістичні засоби творення гумору та іронії у художньому тексті, способи відтворення гумору та іронії у перекладі, запропоновано власний варіант перекладу українською мовою.

Визначено, що продуктивними лінгвостилістичними засобами творення гумору та іронії у романі є: антитеза, антифразис, повтори, риторичні питання, вставні речення, паралелізми.

Гумор та іронія як види комічного знаходять формальне вираження у художньому тексті у вигляді різноманітних стилістичних мовних засобів. Стилїстика англійської мови послуговується широким спектром таких прийомів.

Виявлено особливості перекладу лінгвостилістичних засобів творення гумору та іронії на матеріалі класичного англійського тексту українською та російською мовами.

Основні аспекти природи комічного: конфлікт, протиріччя, протиставлення, невідповідність, антропоцентризм, несподіваність, імпліцитність. Особливістю гумору як виду комічного є порівняно більш доброзичливе відношення до об'єкту зображення, іронія відрізняється певною імпліцитністю у способі досягнення комічного ефекту. Розглянуто особливості функціонування гумору та іронії у художньому тексті, завдяки чому вдалося виявити, що ефективними способами реалізації комічного ефекту у творах літератури слугують різноманітні лінгвостилістичні засоби. До них найбільш продуктивних належать, зокрема, антифразис, антитеза,

паралелізм, порівняння, використання лексики інших функціональних стилів. Антифразис - вживання слова або виразу у іронічному значенні, зазвичай, у схвальній формі, але з метою вираження докору або осудження, тому часто застосовується як засіб створення іронії у художньому тексті. У художній літературі може зустрічатися лексика, що належать до найрізноманітніших функціональних стилів. Використання таких функціонально забарвлених слів можна визначити як окремий стилістичний прийом, оскільки вони виконують певну стилістичну функцію, зокрема, створення образності, надання більшої точності у описах.

Не можна не згадати про такий широковживаний стилістичний засіб створення комічного ефекту як порівняння - співставлення двох різних об'єктів за спільною ознакою. Стилістичний прийом створюється за рахунок подібності однієї риси, при цьому інші характеристики не є спільними для цих об'єктів, а ознаки, що порівнюються є визначальними для обох явищ. Суть антитези полягає у зіставлення явища з іншим, протилежним йому за логікою задля виявлення антагоністичних рис описуваних явищ. Паралелізм часто слугують основою для побудови антитези, оскільки однорідні синтаксичні конструкції дозволяють підкреслити значення контрасту. В англійській мові вставні речення або висловлювання виступають у якості синтаксичних одиниць, незалежних від тих речень, до складу яких вони входять. Завдання таких конструкцій, зазвичай, полягає у підкресленні, уточненні, доповненні головної думки.

Розглянуто особливості та проблеми, що можуть виникати у процесі перекладу гумору та іронії, а саме стилістичних засобів створення комічного ефекту. Головне завдання перекладу - досягнення відповідності змісту мови оригіналу в мові перекладу. Мова кожного народу унікальна, вона має свої національні і культурні особливості, тому і переклад з однієї мови на іншу неможливий без урахування цих особливостей. В ньому мають бути цілісно відтворенні складники оригіналу і відображена їх стилістика. Досягнення рівноцінності, рівнозначності тексту оригіналу і тексту перекладу є основним

завданням перекладача. Рівноцінність текстів оригіналу і перекладу називається еквівалентністю. Вважається, що внаслідок семантичних, структурних і прагматичних відмінностей між вихідним текстом і текстом перекладу, неможливо досягти абсолютної еквівалентності. Повна неможливість знайти хоч якусь відповідність оригіналу трапляється відносно рідко. Вона виникає, коли слово оригіналу позначає чисто місцеве явище, якому немає відповідності в побуті і в поняттях іншого народу. Правильний переклад відрізняється від буквального. Досягнення еквівалентності часто неможливе без використання необхідних трансформацій. Завдання перекладача полягає у якомога точнішій передачі мовних засобів мови оригіналу мовою перекладу. Завданням художнього виду перекладу є збереження форми і змісту оригіналу. Досконалим перекладом художнього твору може вважатися лише такий переклад, який передає ідейно-образну суть першотвору через відображення його семантико-стилістичної структури.

Часто лінгвостилістичні прийоми, що вживаються з метою створення комічного ефекту, використовуються в одному висловлюванні, реченні або його частині, інколи складно провести чітку межу, щоб розрізнити один конкретний прийом від іншого, оскільки разом вони створюють цілу нерозривну єдність гумористичного контексту. І наділення окремих стилістичних засобів гумористичним значенням є в такому розумінні доволі умовною спробою класифікувати рівень втілення та вираження комічного ефекту. Однак, виявлені закономірності дозволяють зробити висновок про те, що існують певні принципи реалізації гумористичного та іронічного ефекту у художньому тексті, які все ж потребують більш детального вивчення з точки погляду різних аспектів.

Звісно, що у випадку синтаксичних прийомів гумористичний ефект не може виникати за умови відсутності відповідного контексту, що дозволяє реалізувати цей ефект у смислових аспектах, проте саме у синтаксичних засобах особливо виразно виявляється стилістичний аспект засобів утворення гумору та іронії у художній літературі. Саме тому часто синтаксичні засоби

вживаються разом з лексичними. Синтаксичні засоби слугують способом утворення тієї необхідної форми, за допомогою якої комічне може бути виражено у стилістичній співзвучності із художнім планом тексту літературного твору, а досягнення такої конгруентності і є дійсним критерієм оцінки відтворення необхідного стилістичного ефекту як в оригіналі, так і у перекладі.

Переклад лексичних стилістичних засобів утворення комічного ефекту вимагає особливої уваги до збереження семантичних аспектів одиниць перекладу, коли ж мова йде про синтаксичні прийоми як основні засоби для вираження гумору у художньому тексті, збереження граматичних структур стає головною стратегією при перекладі таких утворень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аристотель. Собрание сочинений в 4-х томах. Том 4. Москва : Мысль, 1983. 832 с.
2. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования) Учебное пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Иностр. яз.». 3-е изд. Москва : Просвещение, 1990. 300 с.
3. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. Москва: Художественная литература, 1975. 504 с.
4. Бергсон А. Смех. Москва : Искусство, 1992. 127 с.
5. Боров, Ю. Б. Эстетика : Учебник. Москва : Высшая школа, 2002. 511 с.
6. Бреева, Л. В. Бутенко А. А. Лексико-стилистические трансформации при переводе. URL: <http://belpaese2000.narod.ru/Trad/trasform01.htm> (дата звернення: 17.10.2021).
7. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва : Высшая школа, 1986. 416 с.
8. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. Москва : Издательство литературы на иностранных языках, 1958. 462 с.
9. Горностаева А. А. Ирония как культурный и языковой феномен. *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Теория языка. Семиотика. Семантика*. 2019. Т. 10. в. 4. С. 990–1002.
10. Зинченко Н. С. Ирония как многоаспектный феномен: методологические основы анализа художественного дискурса. *Филологические науки*. Приднестровский государственный университет имени Т. Г. Шевченко. 2016. С. 126-130.
11. Ионкис Г. И. Уильям Сомерсет Моэм : Грани дарования. Подводя итоги : Эссе, очерки. Москва : Высшая школа, 1991. С. 7–25.

12. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высш. шк., 1990. 253 с.
13. Куньч З. Найдавніші класифікації стилістичних засобів мовлення в українській науці. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології» Львів. 2010. № 675. С. 136–138.
14. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Вища школа, 1982. 169 с.
15. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця : «Нова Книга», 2003. 448 с.
16. Купина Н. А., Матвеева Т. В. Стилистика современного русского языка: учебник для академического бакалавриата. Москва : Издательство Юрайт, 2018. 415 с.
17. Митякина Л. В., Еремина Е. Некоторые особенности стилистических приемов перевода URL: <https://study-english.info/article046.php> (дата звернення: 15.09.2021).
18. Миронова Н. Н. Билингвистические и бикультурные проблемы художественного перевода. *Знание. Понимание. Умение*. 2004. № 1. С. 108–116.
19. Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Лихошерство Н. И., Тимошенко З. В. Стилистика английского языка. Киев : Вища школа, 1984. 241 с.
20. Орехова М. П. Ирония как компонент комического: лингвофилософский аспект. *Идеи и идеалы*. 2012. Т. 2, № 2 (12). С. 165–171.
21. Петрова О. Г. Типы иронии в художественном тексте: концептуальная и контекстуальная ирония. *Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: Филология. Журналистика*. 2011. Т. 11, вып. 3. С. 25–30.
22. Походня С. И. Языковые средства выражения иронии в англоязычной художественной прозе (на материале английской и американской художественной литературы конца XIX–XX веков): дис. ... канд. филол. наук. Киев, 1984. 218 с.

23. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. Ритуальный смех в фольклоре (по поводу сказки о Несмеяне). Собрание трудов В. Я. Проппа. Научная редакция, комментарии Ю. С. Раскаева. Москва : Лабиринт, 1999. 288 с.
24. Просіна К. М. Форми та засоби вираження комічного у художньому творі. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій*. Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України, 2019. С. 83–85.
25. Савіна Ю. О. Лінгвопоетичні засоби створення комічного та їх відтворення у процесі перекладу (на матеріалі творів Дж. К. Джерома й О. Генрі та їх українськомовних перекладів). *Закарпатські філологічні студії: науковий журнал голов. ред. І. М. Зимомря*. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2019. Т. 2. Вип. 9. С. 58–64.
26. Степанова Н. Ю. Контраст как средство создания комического эффекта (лингвостилистический аспект) : автореф. дисс. ... к. филол. н. : 10.02.04. Москва, 2009. 20 с.
27. Шестаков В. П. Английский акцент. Английское искусство и национальный характер. Москва : Издательство РГГУ, 2000. 188 с.
28. Шилихина К.М. Метафора и ирония. *Вестник ВГУ Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*. 2009. № 2. С. 39–42.
29. Attardo S. Humor in Language. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. 2017. 18 p.
30. Attardo S. Translation and Humour. 2014. P. 173–194.
31. Benatar D. Taking Humour (Ethics) Seriously, But Not Too Seriously. *Journal of Practical Ethics*. 2014. No. 2. P. 24–43.
32. Bicknell J. What Is Offensive about Offensive Jokes? *Philosophy Today*. 2007. Vol. 51 No. 4. P. 458–465.
33. Dynel M. Isn't it ironic? Defining the scope of humorous irony. *Humor - International Journal of Humor Research*, 2014. P. 619–639.

34. Encyclopædia Britannica. W. Somerset Maugham. URL: <https://www.britannica.com/biography/W-Somerset-Maugham> (accessed : 14.10.2021)
35. Grice H. Syntax and Semantics. Vol. 3: *Speech Acts*, ed. by Peter Cole and Jerry L. Morgan. New York : Academic Press, 1975. P. 41–58.
36. Leech G., Short M. *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. Harlow : Pearson Longman, 2007. 404 p.
37. Wales K. *A dictionary of stylistics*, 3rd ed. 2011. 496 p.
38. Walker J. 1823. *A Rhetorical Grammar: In which the Common Improperities in Reading and Speaking are Detected ...* T. Cadell. 383 p.
39. Wilson D. and Sperber, D. On verbal irony, 1992. P. 53–76.
40. Yus, F. Relevance, humour and translation. *Relevance Theory: More than Understanding*. *New Castle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing*, 2012. P. 117–145.
41. Zabalbeascoa P. Humor and Translation - An Interdiscipline. *Humor - International Journal of Humor Research*. 2005. Vol. 18 No. 2. P. 185-207.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

42. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. Київ. Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
43. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 508 с.
44. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 608 с.
45. Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія. НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди / голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

46. Cambridge Dictionary URL: <https://dictionary.cambridge.org>
(accessed : 23.09.2021)
47. Encyclopædia Britannica. Humor. URL: <https://iep.utm.edu/humor>
(accessed : 5.09.2021)
48. EnglishClub Vocabulary URL: www.englishclub.com (accessed : 15.10.2021)
49. Merriam-Webster's Dictionary URL: <https://www.merriam-webster.com>
(accessed : 17.10.2021)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

50. Моэм С., Пирог и пиво, или Скелет в шкафу. Перевод : А. Иорданский
Издательство : Астрель, ВКТ. 2012. 224 с.
51. Maugham W. S. Cakes and Ale: or The Skeleton in the Cupboard. First
vintage international edition. New York : Vintage Books, 2000. p. 94.

SUMMARY

The presented paper addresses the analysis of linguistic and stylistic means of creating humor and irony in literary texts.

The object of the work can be defined as linguistic and stylistic means of creating humor and irony in the novel "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard" by W. Somerset Maugham.

The main aim of the paper is in analyzing the peculiarities of the reproduction of humor and irony in the translation of "Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard" into Ukrainian and Russian.

The author considers the approaches to determining the nature of the comic and the ways of its realization in literary texts, features of humor and irony as types of the comic, linguistic and stylistic means of creating humor and irony in literary texts, ways of reproducing humor and irony in translation in this work. It is determined that the productive linguistic and stylistic means of creating humor and irony in the novel are: antiphrase, antithesis, parallelism, simile, parenthesis and use of vocabulary of other functional styles. The translation of lexical stylistic means of creating a comic effect requires special attention to preserving the semantic aspects of translation units, but when it comes to syntactic techniques as the main means of expressing humor in literary texts, preserving grammatical structures is the main strategy in such cases.

Keywords: *humor, irony, linguistic and stylistic means, antiphrasis, antithesis, parallelism, simile, parenthesis*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Кривенченко Анастасія Віталіївна,
студентка 2 курсу магістратури, форми навчання денної,
факультету іноземної філології,
спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна
програма Переклад (англійський), адреса
електронної пошти anastasiya.krivenchenko@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
«Відтворення гумору та іронії у перекладі роману С. Моема "Cakes and ale or
the skeleton in the cupboard" українською та російською мовами» відповідає
вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у
ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких
ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є
ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям
академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою
Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї
системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____